

8. Козлакова Г.О. Інформаційні технології: інтелектуалізація навчання у вищій школі // Вища освіта України. – 2002. – №1. – С.48-52.

Павленко Г.А. Формирование информационной культуры субъектов управленческой деятельности: социально-философский дискурс.

В статье осуществлен анализ сущности понятия “информационная культура управленца”, определено содержание требований к информационной подготовке управленца и обоснована модель формирования его информационной культуры.

Ключевые слова: информация, информационная культура, управленец, управленческая деятельность, модель.

Pavlenko G.A. Forming of the Informational Culture of Managerial Activity Subjects: Social-Philosophical Discourse.

In paper, the analysis of concept “informational culture of manager” was done. The paper defines content of requirements to informational training of manager and proposes model of informational culture shaping.

Keywords: information, informational culture, managerial activity, model.

***Панченко Л. М.
Інституту вищої освіти АПН України***

ЦІННОСТІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Зрозуміти потребу в переході до ціннісних парадигм освіти допоможе одна стара притча.

Щоб забезпечити людині певний рівень проживання, недостатньо просто дати їй вдосталь риби. Слід навчити її ловити рибу для того, щоб вона сама могла постійно здобувати їжу. Але насправді і цього недостатньо. Уявимо собі вмілого рибалку, який діє, як браконьєр, – чи то для збагачення, чи то з азарту, чи з якихось інших причин. Така людина вичерпає природні ресурси тим швидше, чим майстернішою у риболовлі вона буде. А потім залишиться без джерела проживання, причому не тільки вона, а й її нащадки. Тому ані великий одноразовий запас риби, ані майстерність у риболовлі не виступають достатніми умовами тривалого добробуту. Що ж потрібно до цього додати? Зрозуміло, що риболовля має ґрунтуватися ще й на повазі до риби як до певної цінності, завдяки чому розумна людина, врешті-решт, знайде той оптимальний баланс життєвих цінностей, який забезпечуватиме їй сталий добробут.

Так само й у сфері освіти. Дати учневі запас знань і навіть навчити його цей запас майстерно поповнювати та використовувати необхідно, але недостатньо. Слід обов'язково прищепити йому певні суспільні цінності, спираючись на які він зможе здобувати знання без завдання шкоди собі та оточуючим, користуватися вченістю без загрози для тих, хто живе у світі зараз або буде жити завтра. Отже, „ціннісне щеплення” мусить бути абсолютно

невід'ємним елементом сучасного процесу освіти – виховання.

А для ефективності „ціннісного щеплення” педагоги – практики і теоретики – мають добре розумітися на природі цінностей, їх різновидах, ієрархії, засобах їх прищеплення тощо. Більше того, здійснюваний у класах та аудиторіях процес освіти – виховання слід свідомо і постійно фокусувати на розв'язанні задачі ціннісно – навантаженого впливу. У такому випадку ми й будемо мати ціннісну парадигму освіти у дії.

В умовах докорінної реконструкції українського суспільства перед освітянами постає гостра необхідність якісно нових підходів до організації та змісту освітнього процесу. Одним з найбільш перспективних з них є ціннісний підхід, який дозволяє визначити провідні пріоритети, цілі, ідеали в царині освіти.

Унаслідок своєї актуальності освітні цінності сьогодні стали об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Треба зауважити, що дотепер у науковій літературі не існує загальноприйнятого визначення освітніх цінностей. У своїх працях вчені пропонують різні тлумачення цього терміна. Зокрема, це обумовлено тим, що сутність понять „цінності” та „освіта” теж трактуються неоднозначно.

Система освіти як „поле боротьби за капітал” (П. Бурдьє) є кульмінацією світу цінностей, цілей й шляхів їх досягнення. Цінності, що вводяться як орієнтири в процесі сучасної освіти, - одна з проблем, що ставить галузь, яка вимагає постійної уваги внаслідок динамічності розвитку суспільства і самої освітньої системи. Основні цінності освіти, хоча й залишаються правильними і необхідними, усе-таки недостатні для розвитку і росту особистості, для здійснення індивідуальної продуктивної освіти:

Освіта як система визначається таким групами цінностей:

1. Внутрішні цінності функціонування освіти (головна цінність – індивідуальність учнів або запиту суспільства, професорсько – викладацькі цінності, цінності, що лежать в основі навчальної діяльності учнів і механізмів оцінювання). Виділяють чотири типи якісних цінностей в освіті, що конкурують між собою. По-перше, „академічні”, тобто традиційні цінності, сфокусовані на відповідній галузі з якісними критеріями, ранжируванням відповідно до параметрів дисципліни. „Управлінські” цінності зосереджені на політиці і процедурах. „Педагогічні” цінності фокусуються на навичках і компетенції. І, по-четверте, цінності, „сконцентровані на зайнятості” (випускників) з виділенням ієрархічно структурованих стандартів;

2. Зовнішні цінності, що індукуються (іноді нав'язуються) освіті суспільством, державою, зокрема, ними визначаються економічні цінності освіти, тобто її здатність забезпечувати функціонування соціально-професійної структури суспільства.

3. Інструментальні цінності освіти (її здобуття або проходження), обумовлені ступенем одержання особистістю соціального, інтелектуального, символічного капіталу, зокрема, матеріальна цінність освіти (залежність оплати праці від рівня та якості освіти); соціальна цінність (освіта як фактор соціальної мобільності, вибір видів і сфер професійної діяльності); статусно-престижна цінність (освіта як спосіб і інструмент підвищення соціального статусу).

4. Продуктовані цінності в освіті: вільна і відповідальна особистість; формування світоглядних установок, поглядів, цінностей загальнолюдського характеру, забезпечення умов для вільного самовизначення кожної людини у світоглядному просторі для прийняття нею власних цінностей у формі життєвих цілей, провідних мотивів та інтересів, прагнень, потреб, принципів і т.д.

Перераховані блоки цінностей – це система координат, у якій, хочемо ми того чи ні, освіта постає ціннісним поняттям, а цінності так чи інакше розширюються, конкретизуються, довивначаються. Освіті більше, ніж будь-яким іншим частинам суспільства, властивий потяг до буттєвих цінностей, а її цінності можуть бути зразком для оточуючого її суспільства. У силу цього вона змушена шукати нових засобів освітньої діяльності в умовах девальвації цінностей.

Якщо тоталітаризм „згори” спускає цілі і цінності через систему освіти в голови учнів, то демократична держава не претендує на визначення духовних і інтелектуальних цінностей. Це не означає, що держава повинна бути відлучена від визначення цінностей і вимог до системи освіти, а тільки зобов’язує її допомагати системі освіти виробляти в результаті аналізу освітньої політики свої напрями і методи продукування цінностей.

Отже, освіта є системою, що споживає, виконує і продукує цінності. Згідно з П. Бурдье, люди, що володіють значним символічним капіталом, нав’язують іншим найбільш придатну для себе шкалу цінностей, що зберігає їхній соціальний стан, їхню фактичну монополію на інститути системи освіти, які засновують і гарантують соціальні категорії. З цим пов’язана і боротьба за границі між дисциплінами, яку особливо активно ведуть „мертві” дисципліни, що втратили свою цінність, проти більш продуктивних способів мислення.

Кей Алан, філософі освіти, вважає за необхідне забезпечити в школі домінування когнітивних цінностей особливого виду – системно-динамічних. Він стверджує, що „родина, школа, телебачення майже не здатні сформувати шкалу цінностей, необхідну сьогоднішнім школярам” [1]. Для того щоб звільнитися від стереотипів, які заважають, від почуття залежності, діти повинні опанувати три основні форми міркувань – ті, що засновані „на фактах”, „на логіці аргументів” і „на системній динаміці”, тобто на уявленні про цілісність і динамічність світу. Навчитися цього перешкоджають реальності сьогоднішнього життя. Зміст шкільних програм залишається для дітей чимось вигаданим, „несправжнім”. А поруч – „дійсне життя”, ігри і спорт. Мета освіти не в тому, щоб навчитися „розбиратися в музиці”, „розбиратися в науці”, „розбиратися в комп’ютерах”. Дітям потрібно допомогти у формуванні цінностей любові до навчання, до процесу пізнання світу, розуміння, щастя, гармонії музики, науки й інших великих цінностей людини.

У посттоталітарному суспільстві теж визнають той факт, що цінності шкільної освіти переважно суперечать ідеалам і цінностям реального життя. Діти живуть у соціально і матеріально розшарованому середовищі, у якому домінують егоїстичні настрої і не кращі цінності.

Наступна точка зору на ціннісну переорієнтацію освіти полягає не в іншому ціннісному наповненні традиційних процесів навчання і виховання, а в іншій їх культурі. Зміна місця і ролі освіти в соціумі бачиться у зміні підходу до освіти як до однолінійного простору трансляції культурних норм і цінностей; сприйнятті освіти як багатомірного простору вільної культурної творчості. Класно-дисциплінарна модель освіти, що була культуро відповідною історичним умовам XVII – XVIII століть, Просвітництву, і його модифікаціям аж до кінця XX століття, оголошується такою, що суперечить інтегрованим, полісистемним, контекстним формам науки і культури.

За сучасних умов глобалізації на перший план висуваються технології, способи, моделі діяльності, тому змістовні координати освіти вимагають кардинальної зміни з

позиції дисциплінарної домінанти освіти на домінанту культурної діяльності і творчості. Головним полем навчання оголошується самостійна творча (продуктивна і практична, а не пізнавальна) робота учня. Пізнавальна діяльність включається як частина в самостійну творчу роботу школяра, яку він виконує на основі власного мотивованого вибору.

Багато концепцій освітньої діяльності провідною педагогічною цінністю визначають любов: педагога до учня, учня до навчання тощо. Аксиологічною основою цих концепцій може бути навчання про симпатії М. Шелера, який установив, що у сфері почуттів справа не відбувається як завгодно, що існує особливий порядок серця, який залежить не від того, хто відчуває, але від того, що відчувається... Шелер протиставляє два модуси буття: „існуюче – неприйнятне” і „неіснуюче – належне”. Якщо перше розкривається в актах пізнання, то друге – у любові. Специфіка любові, таким чином, полягає не просто в прагненні до більш цінного предмета, а до підвищення його цінності, що подібне до педагогічного удосконалення учня. Любов сприяє сутнісному баченню предмета, вона відкриває шлях до споглядання вищих цінностей, у той час як ненависть його закриває. Любити, вважав Шелер, значить бачити очима духу, звільняти його від тілесних імпульсів. При цьому любов – це орієнтація не на вищу цінність, а на вище буття цінності [2].

В одному із своїх аспектів цінності є засобами інтеграції людських спільнот. У Ф.Знанецького й особливо в школі структурно-функціонального аналізу Т.Парсонса поняття цінності набуло методологічного змісту як засіб виявлення соціальних зв'язків і функціонування соціальних інститутів: соціальна система будь-якого масштабу передбачає існування якихось загальних цінностей, які сприймаються усіма. Передбачається, що ідентифікація людей на основі спільності цінностей, що поділяються, тобто ціннісна гомогенізація, є умовою інтегрованості, а відповідно і гарного суспільства. Цю лінію ціннісного мислення максимально реалізує глобалізація як процес безперестанної, безжалісної інтеграції ринків, національних держав і технологій на фантастичному рівні, роблячи можливим більш швидкий, більш глибокий і дешевший, ніж коли-небудь, рух індивідуумів, корпорацій і національних держав до світової спільноти і зворотний її рух до індивідуумів, корпорацій і націй-держав.

„Глобалізація”, ключова концепція нашого часу, сприймається як дискусія, що виробляє сучасну хартію про цінності буття та їх трансформації на різних його рівнях.

Глобалізація породжує університети й інші навчальні заклади, орієнтовані на ринок, що жертвують деякими освітніми і педагогічними цінностями на користь управлінських та економічних цінностей забезпечення інноваційного розвитку суспільства, розв'язання проблеми застарілості. Виникає в цьому контексті протиріччя між транснаціональними і національними цінностями загострює політичне і стратегічне питання: якою повинна бути роль місцевої/національної культури у формуванні освітнього контексту, цінностей і педагогіки? Яка відповідність педагогів, урядів та інших органів щодо збереження культури і культурних інновацій? Уже багато університетів у світі розглядають освіту як підприємство й упевнено використовують можливості діяти як рентабельні підприємства в глобальній економіці: здійснюють глобалізацію навчальних планів; створюють міжнародну освітню мережу, опановують нову парадигму багатомірної громадянськості; розробляють міжнародну педагогічну етику; розвивають транснаціональну освіту, ідеї, концепції, перспектив глобальної освіти.

У зв'язку з публікацією в Україні антології європейських мислителів про ідею університетської освіти С.Пролеєв помітив: „Сучасна українська проблема полягає не в

тому, гіршими або кращими є вітчизняні навчальні заклади, а в тому, що країна не має жодного університету. Не за назвою звичайно, а за покликанням і відповідальністю, що їх містить у собі ідея Університету” [3]

Якщо Україна і подібні до неї країни не зможуть трансформувати відповідно до сучасного світу цінностей свою національну освіту, то транснаціональна освіта надасть громадянам цих країн можливості для розвитку людських ресурсів, необхідних світовій економіці. У студентів з’явиться можливість здобувати наукові ступені в іноземних вищих навчальних закладах, не залишаючи свій будинок. Вимагаючи мінімізації мінусів глобалізації, не слід забувати, що „ослаблення національної самосвідомості – явище не цілком негативне, навпаки, посилена глобальна самосвідомість могла б створювати цінні фокальні точки для політичної дії й інституціонального будівництва.

Освіта зараз перебуває в епіцентрі аксіологічних фронтів атомізму – холізму, представленого ціннісним суперечностями раціонального – ірраціонального, науки – псевдонауки; індивіда – нації; справедливості та її ідеологічних сурогатів; атеїзму як найскладнішої релігії і легких форм релігії, локалізації – глобалізації і т.д. І хоча з глобалізацією пов’язані певні проблеми, вона пропонує потужні засоби для виходу з цього епіцентру. Для людей, які мислять міжнародним стандартами, чітко виражають свої погляди, прагнуть зіграти ключову роль у формуванні щасливого майбутнього для всіх, глобалізація є взаємним процесом руйнування політики глобалізму та агресивного неагресивного націоналізму, процесом відкриття досить широкої сцени для людини – світу.

Підкреслимо, проблема полягає не у формулюванні і не в „придумуванні” нових цінностей. Згадаємо Ніцше: „Сотні різних мов відповідають тим же типово міцним потребам людини, так що той, хто зрозумів би сутність цих потреб, не міг би з усіх цих мов дізнатися нічого нового” [4].

На нашу думку, призначення системи цінностей полягає у регулюванні процесів навчання, виховання, розвитку, соціалізації особистості. Система цінностей має системоутворювальний фактор, який забезпечує її цілісність. Ми вважаємо, що таким фактором виступає особистість учня як цінність.

Використана література:

1. Университетская доска и творчество: против схоластических делений: Пер. с фр. – М.: Sosio Logos, 1996. – С. 8-31.
2. Кусжанова А. Исторические типы образования // Credo/ - 1999/ - № 9 - [Online].
3. Пролесев С. Идея университета й українське сьогодні // У фокусі”: Електронний інформаційний вісник МФВ. – 2002. - № 13 грудень.
4. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Ницше Ф. Сочинения: В 2-х т. – Т.2. – М.: “Мысль”, 1990.

Аннотація

В статті розглядаються нові контури, які набувають формування в контексті глобалізаційних та інформаційних впливів. Акцентовано увагу на принципових положеннях, які становлять концептуальну канву сучасної філософії освіти.

*Приймак С. В.
ПДПУ ім. В. Г. Короленка*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ОСВОЄННЯ ЛЮДИНОЮ СМЕРТНОСТІ

Проблеми смерті, тілесної немічності та потойбічного життя є одвічними світоглядними проблемами людства. Вони є об'єктом дослідження танатології, теософії, антропософії, філософської антропології та біоетики. Страх перед смертю є іманентним людині, оскільки сам факт припинення життя є її єдиним достовірним знанням. Усвідомлення неминучості своєї смерті призводить до надлому у психіці людини (більшість витісняє думку про смерть у підсвідомість). Не менш болісними є проблеми старіння, невиліковності хвороб, немічності, евтаназії (благої смерті). Ці питання відносяться до сфери особистого морального внутрішнього конфлікту та включають ставлення до майбутньої смерті та ектенії (вмирання). Основна проблема в рамках осмислення даного феномену – які межі автономії людини тобто як співвідноситься природний (божественний) детермінізм з інтелектуально-моральною свободою суб'єкта? Чи може людина жити вічно, чи має право вільно покинути світ?

Ці питання особливо актуальні сьогодні, в часи активного застосування різноманітних технологій, призначених для продовження життя, омолодження, трансплантології. Прагнення максимально збільшити строк свого земного існування химерно переплелись з бажанням уникнути його страждань і болів. Надзвичайно популярними нині стають заклики на користь евтаназії, яка є вже легалізованою в ряді країн, бажання позбавити себе від важкого вмирання. Така ситуація вимагає переосмислення ціннісного ставлення до життя та смерті людини. Тому питання про життя, смерть і безсмертя порушують багато сучасних учених, наприклад, П. С. Гуревич, І. В. Вишев, Г. Г. Єршов, Л. Н. Коган, С. Гроф, П. Калиновський, Є. Мулярчук, Н. Хамітов та ін.

Загалом, одвічне питання про сенс людського життя не обов'язково пов'язане з прагненням до безсмертя, але неминуче пов'язане з усвідомленням неминучості наближення смерті. Дуже важливим, на наш погляд, є з'ясування того, яким чином реагувало і реагує суспільство на той факт, що людина смертна, і як впливає її скінченність на суспільне життя в цілому. Саме тому метою даного дослідження є визначення причин страху старіння та смерті та вивчення поглядів на можливість безсмертя.

Проблема страху як важливого модулю людського існування, організації внутрішнього духовного світу людини починається з перших спроб осмислення нею свого призначення на Землі й у світі. Практично усі філософські школи і напрямки розглядали страх у рамках відповідних світоглядних систем. Спробуємо виділити найбільш цінні загальнолюдські аспекти розуміння страху в історії становлення філософської думки.

Категорія „страх” почала свій розвиток у античній філософії, характерною рисою якої